

Redni broj: 80**Lokalitet: Budinjak – nekropola****Naselje: Budinjak****Grad/općina: Samobor****Pravni status: Z-1584****Razdoblje: P****Vrsta radova: sustavno i zaštitno istraživanje**

Tijekom lipnja i srpnja 2007. nastavljena su istraživanja prapovijesne nekropole i gradine pokraj sela Budinjaka u Žumberku. Voditelj istraživanja bio je Želimir Škoberne, muzejski savjetnik – arheolog iz Muzeja grada Zagreba. Stručnu ekipu činili su arheolozi Morena Želle, Ivan Cvitković, Vladimira Pavić te restaurator Ivica Živko, muzejski tehničar Damir Živko i fotograf Miljenko Gregl. Istraživanje je provedeno uz fizičku pomoć radnika iz okolnih žumberačkih sela.

Ukupna istražena površina iznosila je 281,5 m², od toga 181 m² u nekropoli, a 101,5 m² na gradini. Istražena su dva tumula: T. 98 i T. 91. Također su istražene i tri sonde na gradini: prva sjevernije od prve južne terase u smjeru najviše točke gradine (sonda 1), a druga i treća (sonda 2 i sonda 3) južno od sonde 1 prema kraju prve južne terase utvrđena naselja. Tijekom istraživanja tumula problem je stvaralo korijenje koje je uvelike usporavalo iskopavanje i dodatno oštetilo grobove s nalazima, zbog čega neki od grobova na fotografijama nisu vidljivi u svojoj potpunoj veličini, no tijekom istraživanja bilo ih je moguće u potpunosti rekonstruirati i zabilježiti. U tumulima je pronađeno ukupno 9 grobova koji su sadržavali keramičke i metalne priloge, dijelove halštatske nošnje (željezni nakit i pršljene) te grobnu popudbinu – lonce za piće, zdjele s hranom i šalice.

Tumul 98

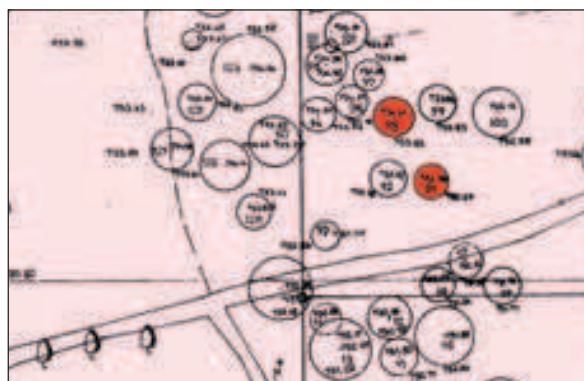
Tumul je bio smješten unutar nekropole, sjeverno od puta koji po širini presijeca nekropolu i preko sredine polja povezuje naselja Bratelje i Budinjak. Nalazio se u neposrednoj blizini tumula 99 iskopanog prethodne godine. Tumul je bio pravilna oblika, promjera 10 m, prosječne visine 0,60 m. U njemu je pronađeno pet, vjerojatno ženskih grobova. Naime, u svim je grobovima pronađen željezni nakit, osim u oštećenom grobu 4, no i u njemu je pronađen tipičan atribut ženskoga groba – pršljen.

Grob 1 – najsjeverniji grob u tumulu (kv. B), orijentacije sjever-jug, duljine 1,75 m. Sadržavao je fibulu i dosta oštećenu plitku zdjelu položenu pokraj nogu pokojnice (sačuvano 60%) – profil sačuvan u cijelosti.

Grob 2 – najzapadniji grob tumula, orijentacije sjever-jug, dužine 2,3 m, pronađen je u kv. D. Materijalne ostatke pronađene u grobu činili su jedna keramička situla, par željeznih narukvica, željezna ogrlica te dva keramička pršljena. Posuda i jedan pršljen položeni su pokraj nogu pokojnice, dok je drugi pršljen pronađen u središtu groba – u visini pojasa pokojnice.

Grob 3 – u grobnoj jami pronađenoj u kv. C, orijentiranoj zapad-istok, dužine 2,2 m. Pronađeni su ostaci keramičke posude pokraj nogu pokojnice, željezna ogrlica i par željeznih narukvica.

Grob 4 – pronađen je u sjevernom X-profilu blizu središta

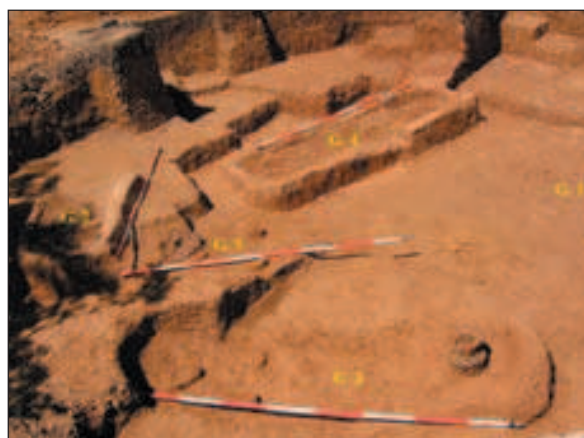
Budinjak, dio situacijskog plana nekropole tumula u Budinjačkome polju s površinama istraženima 2007. godine

tumula, orijentacije sjever-jug, dužine 2,5 m. Grob je bio poprilično oštećen probojem u središtu tumula koji je novijeg datuma. Oblik i veličina grobne jame gotovo su u potpunosti sačuvani, no inventar groba u najvećem je dijelu uništen ili pomaknut. Metal je pronađen samo u tragovima, a posuda je presječena prekopavanjem te su pojedini fragmenti razbacani unutar prekopa.

Grob 5 – orijentacije zapad-istok, dužine 2,4 m. Nalazio se ispod najvećeg korijena, što je rezultiralo oštećenjem grobne jame koja se, zahvaljujući sačuvanom dijelu grobne jame u njenu zapadnom dijelu te pršljenu kod nogu, dala gotovo u cijelosti rekonstruirati. Sadržavao je posudu za piće (pokraj glave pokojnice), par željeznih narukvica, željeznu ogrlicu te keramički pršljen na kraju grobne jame, pokraj nogu pokojnice.

Tumul 91

Tumul je bio smješten neposredno uz tumul 92, istraživani prošle godine. Promjera je 9 m, visine 30-40 cm. Na njemu je bilo nekoliko većih korijena koji su otežavali iskopavanje i oštetili grob 2. Unatoč tomu, pronađeni su vrijedni i važni keramički nalazi u četirima grobovima. Pripadnost spolu moguće je pretpostaviti samo kod jednoga groba (grob 2), jer je uz posudu u njemu pronađen i pršljen. U slučaju grobova 1, 3 i 4 nije moguće odrediti spolnu pripadnost zbog nedostatka priloga.

Budinjak, tumul 98

Budinjak, tumul 91

Grob 1 – najsjeverniji grob tumula orijentacije istok-zapad, presijecao je sjevernu os X iz kv. B u kv. A. Dužina groba iznosila je 2,20 m. Pronađena je samo jedna dublja zdjela sa šalicom.

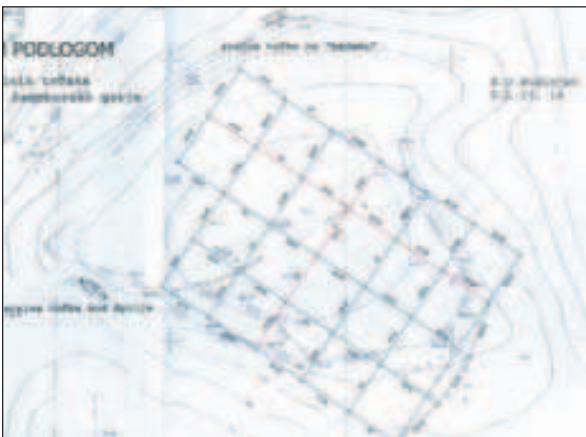
Grob 2 – grob orijentacije istok-zapad, ozbiljno je oštećen nakupinom korijenja u sredini tumula. Unatoč tome, grobnu jamu bilo je moguće u cijelosti rekonstruirati, jer su se njezin početak i završetak mogli jasno iščitati. Dužina groba iznosila je 2,10 m. U grobu je pronađena posuda za piće i keramički pršljen. Posuda je položena na zapadnoj strani groba, dok je položaj pršljena bio u središtu grobne jame, što znači u visini pojasa pokojnice.

Grob 3 – najjužniji grob u tumulu u potpunosti je sačuvan, a sadržavao je lonac sa šalicom pokraj nogu. Dužina groba iznosila je 2,10 m, a orijentacija mu je bila istok-zapad.

Grob 4 – najistočniji i najviši grob u tumulu pronađen je pod humusom. Točan položaj grobne jame nije bilo moguće sa sigurnošću zabilježiti, premda je i on najvjerojatnije bio orijentacije istok-zapad. Sadržavao je samo jedan lonac.

Istraživanje gradine

Prije iskopavanja na gradini, u suradnji s tvrtkom ING Z d.o.o., stabilizirana je mreža stalnih točaka s apsolutnim koordinatama i apsolutnim nadmorskim visinama. Točke su stabilizirane na pravilnim razmacima (20x20 m), što zbog sastava tla negdje nije bilo moguće izvesti (korijenje i kamenje) te su točke, poštujući zadane smjerove, malo

Budinjak, mreža stalnih točaka na gradini

izmaknute. Tijekom 2007. nastavljena su istraživanja budinjačke gradine, koja su nužna u kontekstu sagledavanja cjelokupnog nalazišta i rekonstrukcije života u Žumberku s kraja brončanog i u starijem željeznom dobu. S obzirom na to da iskopavanja naselja iziskuju više radnih dana i veća materijalna sredstva, na početku je napravljeno više manjih probnih sondi kojima se željela utvrditi dubina kulturnih slojeva na pojedinim mjestima utvrđenog naselja, te tako pronaći najzahvalnije lokacije za veće zahvate na gradini. Istraživanje je započelo jednom užom sondom (sonda 1), dimenzija 12x3 m, koja je određena od pravca između točaka 13 i 20 prema jugu, odnosno prema kraju prve južne terase gradine. Neposredno pod humusom naišlo se na pločasto kamenje koje se rasprostiralo dužinom iskopa sonde. Premda u njoj nisu nađeni ostaci arhitekture ni bilo kakve druge ljudske aktivnosti, prikupljeno je ponešto fragmenata keramike. No, zahvaljujući istraživanjima definitivno je riješeno pitanje gdje je pronađen i vađen kamen koji je služio kao pokrov žarnih grobova ili su od njega rađeni kameni vjenčići u tumulima, kod žarnih ili kosturnih ukopa.

Sonde 2 i 3 nalazile su se južno od sonde 1, prema kraju prve terase. Već u prvom otkopu brojni keramički fragmenti, pršljeni, utezi itd. te dubina kulturnog sloja sugerirali su blizinu nasebinskih objekata. U sondi 2 uočen je dio podnice objekta i način na koji je objekt formiran. Naime, pri izgradnji izvađen je dio kamenih ploča, a neizvađeni dio uporabljen je kao konstrukcijski element objekta unutar kojeg je formiran. S obzirom na to da tijekom 2007. nije bilo moguće istražiti čitavu kuću jer se dobar dio građevine nastavlja u sondu C i većim dijelom izvan sonde prema jugu prve terase, istraženi je dio prekriven s namjerom da dogodine bude u cijelosti obuhvaćen iskopavanjima.

Istraživanja budinjačkog lokaliteta 2007. uvelike su upotpunila spoznaje o nalazištu nekropole i utvrđenog naselja. Prvoistraživan tumul T. 98 unutar nekropole otkrio je pet grobova koji su sadržavali ranohalštatsku keramiku i željezni nakit (fibulu, tri ogrlice i šest narukvica). Nedvojbeno je da ti nalazi pripadaju ranohalštatsko željeznom horizontu, samim počecima starijeg željeznog doba, pa će zajedno s drugim takvim nalazima s Budinjaka pridonijeti boljem poznavanju 8. st. pr. Kr.

Drugi tumul (T. 91) može se pridodati skupini tumula koji su pronađeni tijekom 2006. godine (T. 99, 92 i 91A). Riječ je o skupini tumula koji ne sadrže metalne priloge te kao takvi čine posebnu zanimljivost unutar horizontalne stratigrafije nekropole, tim više što je sada očito da su grupirani unutar jednoga manjeg dijela nekropole.

Stabiliziranje mreže stalnih točaka s apsolutnim koordinatama i apsolutnim nadmorskim visinama na gradini omogućilo je sustavno iskopavanje gradine, koje je već tijekom kampanje 2007. polučilo vrlo dobre rezultate. Prvim probnim sondama na najzanimljivijim terenima utvrđena naselja definitivno je riješeno pitanje otkuda i kako je pribavljan kamen koji je rabljen pri formiranju tumula i grobova na nekropoli. Pronalazak dijelova halštatskog objekta (kuće?), pokazao je način pripreme i izgradnje halštatskih kuća. Tijekom sljedeće sezone radova namjerava se utvrditi veličina i oblik čitavog objekta koji će, uz iznimno bogate keramičke nalaze, uvelike upotpuniti

spoznaje o tome vrijednom nalazištu. Zahvaljujući istraživanjima unutar naselja dobit će se prva upotpunjena slika jednoga prapovijesnog lokaliteta u Hrvatskoj (naselja i nekropole).

Literatura

Egg et al. 1999 Markus Egg, Ulrike Neuhäuser, Želimir Škoberne, mit einem Beitrag von Dietrich Anker, Ein Grab mit Schüsselhelm aus Budinjak in Kroatien, Jahrb. RGZM, 45, Teil 2, Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz, 1999: 435 – 472.

Škoberne 1995 Želimir Škoberne, The early Iron age cemetery at Budinjak in the Žumberak mountains (Northwestern Croatia), Archäologisches Korrespondenzblatt, 25/3, Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz, 1995: 291 – 299.

Škoberne 1999 Želimir Škoberne, Budinjak – kneževski tumul (monografija), Zagreb, 1999.

Škoberne 2001 Želimir Škoberne, Budinjak in Libna – čelade istega livarja, katalog izložbe, Krško, 2001.

Škoberne 2002 Želimir Škoberne, Pregled pretpovijesnih arheoloških istraživanja u Žumberku, u: Žumberak od prapovijesti do kasne antike, katalog izložbe, Zagreb, 2002.

Škoberne 2003 Želimir Škoberne, Nalaz neuobičajene višeglave igle s budinjačke nekropole, OA, 27, Zagreb, 2003.

Škoberne 2004 Želimir Škoberne, Grupa Budinjak, u: Ratnici na razmeđu Istoka i Zapada – Starije željezno doba u kontinentalnoj Hrvatskoj, katalog izložbe, Zagreb, 2004.

Želimir Škoberne

Summary

Excavations of the prehistoric necropolis and hillfort near the village of Budinjak in Žumberak continued in June and July 2007. The T 98 tumulus, which was the first excavated tumulus inside the necropolis, revealed five graves containing the Early Hallstatt pottery and iron jewellery (fibula, three necklaces and six bracelets). These finds undoubtedly belong to the Early Iron Age Hallstatt, the very beginnings of the Late Iron Age, and, together with the other finds from Budinjak, contribute to better understanding of the 8th century BC. The second tumulus (T 91) can be regarded as a part of a group of tumuli found in 2006 (T 99, 92, 91A). These tumuli do not contain any metal offerings and as such present an interesting curiosity within the horizontal stratigraphy of the necropolis, even more so as they are all obviously grouped in one smaller part of the necropolis.

Systematic excavations of the hillfort, which already produced interesting results during the 2007 campaign, were continued. First test probes opened on the most interesting locations of the fortified settlement completely cleared out the question of the origin and ways of acquiring of the stone used for the construction of tumuli and graves on the necropolis. The find of parts of the Hallstatt object (house?) revealed the ways of planning and constructing the Hallstatt houses.

Redni broj: 81

Lokalitet: Otruševac – crkva Sv. Križa

Naselje: Otruševac

Grad/općina: Samobor

Pravni status: Z-1463

Razdoblje: SV, NV

Vrsta radova: zaštitno iskopavanje

U okviru radova na obnovi kapele Sv. Križa u Otruševcu, od 16. do 22. kolovoza 2007. provedena su zaštitna arheološka istraživanja. U stručnoj arheološkoj ekipi bili su: Josip Burmaz, voditelj istraživanja (Kaducej d.o.o.), Janko Živković, zamjenik voditelja i Tamara Bezina, apsolutnica arheologije. Radove je nadzirao Konzervatorski odjel u Zagrebu: Ana Matanić, dipl. ing. arh., Ljerka Metež, prof. povijesti umjetnosti i Tatjana Lolić, dipl. arheologinja. Radove je financirao Grad Samobor.

Kapela Sv. Križa nalazi se na brijegu između dvaju sela, Dubrave i Otruševca, na nadmorskoj visini od 320 m (Noršić 2005). Danas služi za bogoslužje, a oko nje je mjesno groblje. Kapela je rotonda s pravokutnom apsidom. Na sjevernoj strani apside dograđena je sakristija, zidana kao i toranj s kraja 19. st. (Noršić 2005), a na zapadnoj strani kapele dodano je predvorje. Prije početka arheoloških istraživanja zidovi i strop, kao i oltarna menza, bili su obojani bijelom bojom. Sjeverni i južni zid apside nisu bili ravni, već lagano zaobljeni. Apsida je bila popločana vapnenačkim i mramornim pločama širine 0,5 m i dužine između 0,5 i 0,7 m.

Prioritet radova bilo je otkapanje temelja kapele, kako bi se mogao utvrditi odnos centralnog dijela kapele i apside. U šest radnih dana prostor apside istražen je do razine dna temelja, osim prostora koji zauzima masivna oltarna menza. Prag apside koji ima konstrukcijsku ulogu nije se smio pomicati. Kako bi se ipak utvrdio odnos centralnog dijela kapele i apside na kojoj leži prag, u sjeveroistočnom dijelu centralnog dijela kapele iskopana je sonda 1 i to do razine temelja centralnog dijela kapele. Oba su iskopa povezana pod pragom. Otkriveni temelji apside pokazali su da su centralni dio kapele i apside građeni istodobno, kao i to da je apside izvorno bila polukružna. Iznimka je

Starija hodna površina – podloga za popločenje izrađena u vapnenoj mortu s otiscima opeke (foto: J. Živković)